

מ ז כ ר

אל: ענף המזון, איגוד לשכות המסחר
העתק: יט שבט תשע"ה
מאת: עו"ד גיל נדל
תיק:

הנדון: סעיפי שימור בעלות

לבקשתכם מובאת להלן סקירה משפטית של חוק המכר בהיבט של שימור הבעלות בממכר בידי המוכר.

1. בפתח הדברים אציין כי הסקירה נעשתה בהתבסס על הדין הישראלי בלבד. היא מהווה סקירה בעלת אופי כללי ואינה מהווה חוות דעת משפטית. לפיכך, יש לקיים התייעצות פרטנית בכל מקרה ומקרה לגופו.

2. סעיף 33 לחוק המכר, תשכ"ח-1968, קובע כי, כברירת מחדל, הבעלות עוברת מהמוכר לקונה ברגע שהטובין נמסרים לידי הקונה:

"הבעלות לממכר עוברת לקונה במסירתו, אם לא הסכימו הצדדים על מועד אחר או על דרך אחרת להעברת הבעלות"

3. עם זאת, בסיפא של הסעיף, ניתן ללמוד שהצדדים יכולים להסכים ביניהם על מועד אחר להעברת הבעלות מלבד המסירה, כפי שהסביר פרופ' אייל זמיר:

"מסירת הממכר איננה תנאי להעברת הבעלות בו, ואין מניעה שהצדדים יסכימו על הקדמת ההקניה למסירה. ההקדמה של ההקניה מעניקה לקונה יתרונות אחדים, שהמרכזיים בהם הם הבטחת השקעתו והאפשרות להעביר את זכויותיו לאנשים אחרים. ... קונה שרכש את הבעלות בממכר (כמו, למשל, בקבלת מסמכי בעלות, יכול לעשות בו עיסקאות ולהעבירו הלאה, כמקובל, למשל, בסחר הבינלאומי. שיקול אחר אשר עשוי להניע את הצדדים להקדים את העברת הבעלות נוגע לחיוב במסים שונים, כאלו החלים על הנכס או החלים על העיסקה". פרופ' אייל זמיר, חוק המכר - פירוש לחוקי החוזים, ירושלים תשמ"ז

4. לאור האמור בסעיף 33 לחוק המכר הנ"ל, ניתן לאחר את מועד העברת הבעלות ולקבוע שהוא יחול לאחר מסירת הטובין.

5. הלכת קידוחי הצפון¹, ביטלה את הלכת קולומבו², וקבעה כי סעיף שימור בעלות הקובע כי העברת הבעלות בממכר לקונה תיעשה רק לאחר פרעון מלא של התשלום – הינה בעלת תוקף גם ללא רישומה ברשם המשכונות. יחד עם זאת נקבעו בפסיקה תנאים מסויים אחרים לתחולתה של תנית שימור בעלות.

6. בפסיקה נסקרו הכללים הבאים:

6.1. תניית שימור בעלות צריכה להיות מעוגנת בהסכם מסודר ובכתב, כאשר מדובר במערכת יחסים מסחרית ארוכת טווח, ובמקרים אחרים – בחשבונית חתומה על ידי הקונה או גורם מטעמו.

¹ ע"א 1690/00 מ.ש. קידוחי הצפון בע"מ נ' א. אבגל טכנולוגיה בע"מ [פורסם בנבו] (19.5.2003) (להלן: הלכת קידוחי הצפון).

² ע"א 455/89 קולומבו מאכל ומשקה בע"מ נ' בנק למסחר בע"מ [פורסם בנבו] (17.10.91) (להלן: הלכת קולומבו).

6.2. על המוכר, הטוען לשימור בעלות, להוכיח כי קיימים מנגנונים של שליטה ופיקוח על הסחורה שבמחלוקת.

7. עקרונות אלו ייושמו בפסיקה בשורה של מקרים, חלקם ניתנו לפני פס"ד ויטה פרי הגליל, וחלקם לאחרי:

7.1. **בעניין עטר**³, נקבע, בכל הנוגע לכל הראשון שלעיל, כי לא נכללה תניית שימור הבעלות בהסכם מסודר. בנוסף לכך, נקבע כי אין די בהכללה של תניית שימור הבעלות בחשבוניות שנשלחו לקונה, נוכח העובדה שמדובר בחתימתו של נהג או מחסנאי. עוד נקבע כי המוכר לא עמד בדרישות הכלל השני, שכן על אף שהמוצרים הופרדו במחסניו של הקונה מסחורה של ספקים אחרים, עדין מרבית הסחורות במחסן הופרדו זו מזו לפי שם הספק, באופן שלא היה בהפרדה האמורה משום פיקוח של המוכר ולא היה בה כל דבר חריג לעומת ספקים אחרים. ולא רק זאת אלא שרשימת המוצרים הופיעו כחלק מהמלאי של הקונה.

7.2. בעניין **המשביר הישן**⁴, דובר על מצב שבו בהסכם שנכרת בין הצדדים לא נכלל סעיף שימור בעלות, ואילו בחשבוניות שהוציאה המוכרת נכלל סעיף שימור בעלות. ואולם הקונה לא חתם על החשבונית, אלא הסתפק בחתימה על תעודת המשלוח שלא כללה סעיף שימור בעלות. בית המשפט קבע כי סעיף שימור הבעלות אינו תקף משני טעמים: ראשית – משום שסעיף שימור הבעלות לא נחתם על ידי הקונה או גורם מטעמו, ושנית – משום שלא נקבעה בשום מקום בהסכמים בין הצדדים הטובין הוראה המאפשרת למוכר לפקח על מוצריו.

7.3. נקבע כי משקלה הראייתי של תניית שימור בעלות שמופיעה על גבי חשבונית או תעודת משלוח שהונפקו על ידי המוכר, מבלי שזו הופיעה גם בהסכם מסודר שהועלה על הכתב בנפרד, הינו נמוך יחסית. אם מדובר בראייה היחידה שמציג הטוען לשימור בעלות, אזי תביעתו ככל הנראה תידחה⁵.

7.4. נקבע כי חשבוניות שהונפקו על ידי המוכר ולא נחתמו על ידי איש מטעם הרוכש לא יעידו, בדרך כלל, על הסכמת הרוכש לתניית שימור הבעלות⁶.

7.5. נקבע כי חשבוניות שהונפקו על ידי המוכר ונחתמו על ידי מחסנאי מטעם הרוכש ולא על ידי מנהלי הרוכש או מורשי החתימה שלו לא יעידו, בדרך כלל, על הסכמת הרוכש לתניית שימור הבעלות. נקבע כי יש להבחין בין חתימה שמעידה על אישור על קבלת הטובין לבין חתימה שמעידה על הסכמה לתניית שימור בעלות⁷.

7.6. נקבע כי יש להבחין בין תניית שימור בעלות שמופיעה בשולי החשבונית או תעודת המשלוח, שמובלעת בין שלל תנאים טכניים או שמנוסחת באופן לא ברור, לבין תניה מפורשת שמופיעה בבירור על גבי תעודת המשלוח או החשבונית (או שמופיעה בבירור בכותרת המסמך הפנייה לתנאי האספקה שבתחתיתו)⁸.

7.7. נקבע כי כאשר מדובר במערכת יחסים מסחרית מתמשכת וארוכת טווח ובעסקאות בסדר גודל משמעותי, ראוי שהצדדים יעלו את תניית שימור הבעלות על הכתב בהסכם מסודר ולא יסתפקו בכיתוב סטנדרטי על גבי חשבוניות או תעודות משלוח⁹.

³ החלטה בפ"ק 22006-07-14 בנק דיסקונט לישראל בעמ' ואח' נ' עטר תעשיות (1996) בע"מ ואח' [פורסם בנבו] (22.1.15) (להלן: עניין עטר).

⁴ פש"ר 1153/02 בשי"א 11875/03 וי אפ ישראל (אפארל) בע"מ נ' המשביר הישן בע"מ (בפירוק) [פורסם בנבו] (6.11.2006) (להלן: עניין המשביר הישן).

⁵ עניין המשביר הישן; פש"ר 410/03 בשי"א 844/04 מגדלי קירור ירושלמי בע"מ נ' תעשיות אלקטרוכימיות (1952) בע"מ [פורסם בנבו] (4.3.2004) (להלן: עניין מגדלי קירור).

⁶ עניין המשביר הישן; פש"ר 2309/04 דנזיו פתרונות שינוע בע"מ נ' רוי"ח ישראל פיני [פורסם בנבו] (30.10.2005) (להלן: עניין דנזיו).

⁷ עניין המשביר הישן; עניין מגדלי קירור; בשי"א 8640/07 פש"ר 524/07 לב טוב מוצרי חשמל בע"מ נ' בנק הפועלים [פורסם בנבו] (11.7.2007) (להלן: עניין לב טוב).

⁸ פש"ר 1597/05 בשי"א 18846/05 Buckeye Steinfurt GmbH נ' רוי"ח חיים קמיל [פורסם בנבו] (30.10.2005) (להלן: עניין Buckeye); עניין דנזיו.

⁹ בשי"א 13878/03 פש"ר 1331/03 מעגלים לפיקוח ובקרה מיטב בע"מ נ' און הנדסת מיזוג אוויר בע"מ [פורסם בנבו] (28.1.2004); פש"ר 2316/04 בשי"א 25585/04 סטוק קפה בע"מ נ' עינב [פורסם בנבו] (23.8.2005); עניין דנזיו; פש"ר 2309/04 בשי"א 1506/05 פלסגד מוצרים פלסטיים בע"מ נ' עו"ד יעקב גרינוולד [פורסם בנבו] (16.8.2005); עניין Buckeye; עניין המשביר הישן; פרייק 6379/09 בשי"א 168/10 פתרונות ירוקים להדפסה בע"מ נ' אקסלנט ריטייל בע"מ [פורסם בנבו] (27.1.2011)

7.8. נקבע כי על הטוען לשימור בעלות להוכיח כי מעבר להכללת תניית שימור בעלות בחשבוניות או בתעודות המשלוח הוא שמר בידיו כלים המעידים על שימור בעלותו, כגון: מנגנון המגביל את יכולתו של הרוכש למכור את הסחורה לצדדים שלישיים או למזגה בנכסים אחרים¹⁰.

8. לסיכום נציין כי הפסיקה נתנה משקל נכבד לעיקרון חופש ההתקשרות החוזית, ועל פיו העניקה תוקף להסכמה חוזית בדבר שימור הבעלות. מאותו עיקרון ממש התחייב גם שלא להכיר בתניה כזו מקום שהיא אינה משקפת הסכמה משותפת של הצדדים לעסקה, אלא יסודה באקט חד-צדדי העומד בניגוד למתכונת החוזית המוסכמת.

¹⁰ עניין מעגלים; עניין לב טוב; עניין מגדלי קירור; בשי"א 7294/09 פשי"ר 6079/09 אלבוים נ' כונס הנכסים הרשמי מחוז ירושלים [פורסם בנבו] (25.1.2010)